

Rondblik

Het sieraad van onderdanigheid

P. Niemeijer

Hoe moeten we de apostolische teksten lezen over de onderdanigheid van de vrouw? Als Paulus en Petrus vrouwen oproepen zich te onderwerpen aan hun man, hoort dat dan bij de toenmalige cultuur en gewoonte? En mogen wij vandaag diezelfde plaats geven aan ónze cultuur en verworvenheden? Doen Paulus en Petrus hun oproep om geen nodeloze drempels op te werpen voor de boodschap van het Evangelie in een samenleving waarin de vrouwen nu eenmaal onderdanig waren aan hun man? En mogen wij dus ook aansluiten bij het hedendaagse patroon van emancipatie om ruimte te scheppen voor onze boodschap?

U zult weten dat dit soort vragen op tafel komt n.a.v. een Nederlands Gereformeerd rapport over de vrouw in het ambt. Men wil de apostolische oproepen aan de vrouwen lezen vanuit de toenmalige maatschappelijke conventies, die zo heel anders waren dan de onze nu (cultureel motief). En men wil ze zien als oproepen die ten doel hadden om in de toenmalige mannenmaatschappij te voorkomen dat het Evangelie op voorhand en op oneigenlijke gronden zou worden afgewezen door mannen die geen inbreuk op hun positie dulden (missionair motief).

Typisch christelijk

Een van de aantrekkelijke kanten van het werk als curator aan de Theologische Universiteit is dat je zo nu en dan eens een college kunt bijwonen van de aan je zorg (cura) toegewezen docenten. Zo mocht ik de afgelopen cursus een morgen op collegebezoek bij prof. Van Houwelingen, hoogleraar Nieuwe Testament. Aan de orde was de eerste brief van Petrus. Tijdens het eerste uur werd in een instructiecollege een aantal algemene inleidingsvragen behandeld rond deze brief (wie is de schrijver, wie zijn de lezers, wat zijn centrale thema's enz). In het tweede uur werd stilgestaan bij een concreet gedeelte uit de brief. Prof. Van Houwelingen had gekozen voor 1 Petrus 3:1-7. Dat gedeelte begint met: 'Evenzo gij, vrouwen, weest uw mannen onderdanig, opdat, ook indien sommigen aan het woord niet gehoorzaam zijn, zij door de wandel van hun vrouwen zonder woorden gewonnen worden, doordat zij uw reine en godvrezende wandel opmerken.' Bij die 'onderdanigheid' gaat het om een je schikken naar en ontzag hebben voor de positie van je man in de orde van God. Prof. Van Houwelingen heeft over deze brief een commentaar geschreven. Hij voelde er echter weinig voor om 'voor te dragen uit eigen werk'. Daarom had hij het tweede uur voor een andere werkvorm gekozen dan een instructiecollege. Hij zette de studenten aan het werk met een tiental door hem geformuleerde vragen. In groepjes moesten ze zelf antwoorden zoeken. Twee van die vragen hadden te maken met de zaak die ik hiervoor noemde: hoe moeten we het onderwijs van Petrus opvatten over het 'onderdanig' zijn van de vrouw. De studenten werd allereerst gevraagd hoever het directe tekstverband zich uitstrekt waartoe 1 Petrus 3:1-7 behoort. En verder werd hun gevraagd op minstens drie punten in de perikoop van vers 1-7 aan te wijzen dat het ontzag van de vrouw voor haar man niet alleen te maken heeft met 'een algemeen aanvaard cultuurpatroon', maar ook met 'typisch christelijke ethiek'.

Het verband

Eerst die vraag naar het verband waarin Petrus' onderwijs aan het adres van de vrouwen thuishoort.

De studenten ontdekten dat dat zich uitstrekt van 2:11 tot en met 3:12. In heel dat gedeelte roept Petrus zijn lezers op een goed *leven* te leiden te midden van en voor het oog van de heidenen. Het doel daarvan is dat die heidenen bij nader toezien God gaan verheerlijken op grond van de levenswandel van Gods kinderen (2:12). Door goed te doen moeten Gods kinderen de mond snoeren aan de onwetendheid van de onverstandige mensen (2:15). Slaven moeten hun heidense meesters eren. Dán verdienen ze roem. Evenzo moeten christenvrouwen hun ongelovige mannen respecteren, opdat die *door de wandel* van hun vrouwen *zonder woorden* gewonnen worden (3:1). En laten tenslotte allen eensgezind zijn en medelijdend. Zo win je mensen. En zo worden allen die je smaden, beschaamd gemaakt (3:16).

Het gaat in heel dit gedeelte om een leven waarin je *zonder woorden* door je *wandel* anderen wint. Die levenswandel maakt maar niet *ruimte* voor het christelijk getuigenis. Die levenswandel *is* het getuigenis! Zonder woorden worden mensen gewonnen!

In 1 Petrus 3 is het de opstelling van vrouwen die hun mannen winnen moet. De reine en godvrezende wandel (vers 2), die de heilige vrouwen kenmerkte die op God hoopten (vers 5), is het visitekaartje van het Evangelie. Het is maar niet zo dat vrouwen door hun houding *ruimte* moeten maken voor het winnen van hun mannen. Nee, zij moeten zonder woorden *door* zich te schikken naar Gods orde hun mannen winnen. Die 'onderdanigheid' is geen *voorwaarde* om hun boodschap in woorden te laten landen bij hun mannen. Die 'onderdanigheid' is de woordeloze *inhoud* van hun boodschap. Zo is het leven bij Christus: een sieraad!

Drie punten

En dan die tweede vraag: wijs op minstens drie punten aan dat het Petrus hier niet alleen gaat om een zich schikken naar een algemeen aanvaard cultuurpatroon, maar ook om typisch christelijke ethiek.

Op minstens drie punten! De studenten vonden ze.

Twee ervan noem ik in het voorbijgaan. Allereerst de aanduiding van die onderdanigheid als een 'reine en godvrezende wandel' (in vers 2) en vervolgens die onderdanigheid als typering van 'de heilige vrouwen die op God hoopten' (in vers 5). Het gaat bij de onderdanigheid waartoe Petrus oproept, om meer dan een algemeen *cultureel* patroon. Het gaat om een voluit *christelijke* wandel.

Maar waar het me nu vooral om gaat, is het eerste punt waaruit blijkt dat het gaat om 'typisch christelijke ethiek'. En dat is dat vrouwen door aan hun mannen onderdanig te zijn, die mannen die aan het Woord ongehoorzaam zijn, zonder woorden moeten zoeken te winnen voor het Evangelie (vers 1). Kennelijk is die onderdanigheid dus iets dat onderscheid maakt tussen christenen en niet-christenen! Kennelijk is het iets dat mannen niet rustig verder laat leven in hun cultuurpatroon, maar een aanbeveling voor het heel specifieke leefpatroon van het Evangelie van Christus, waaraan ze opgeroepen worden zich gewonnen te geven.

Tot zover mijn weergave van de twee college-uren in Kampen. Ik trek hieruit de conclusie dat de door Petrus bedoelde 'onderdanigheid' van de vrouw kennelijk niet normaal was. En dat blijkt dan niet alleen uit de noodzaak dat Petrus de vrouwen in Klein-Azië, aan wie hij schrijft, ertoe moet oproepen (dat zou niet nodig zijn als het toen een algemeen aanvaard patroon was). Maar dat blijkt vooral en nog veel meer als Petrus zo direct de link legt tussen die onderdanigheid en het winnen voor Christus. Als de onderdanigheid waartoe Petrus de vrouwen oproept, een algemeen aanvaard cultuurpatroon was, valt niet in te zien hoe die onderdanigheid een aanbeveling kon zijn voor het Evangelie. Hoe kan het overnemen van een *algemeen* patroon leiden tot gehoorzaamheid aan een zeer bijzonder Evangelie?! En hoe kan

het in acht nemen van het algemeen aanvaarde cultuurpatroon de mannen brengen tot een breuk met dat algemeen aanvaarde culturele leven, zoals Petrus toch echt bedoelt (de mannen moeten 'gewonnen' worden)?!

Ik kan het niet anders zien dan dat de door Petrus bedoelde onderdanigheid niet identiek was met en ook niet kritiekloos aansloot bij het algemene cultuurpatroon, maar dat patroon op zijn minst vanuit het Evangelie invulde dan wel corrigeerde. Die christelijke 'onderdanigheid' was een visitekaartje van de kerk, waaruit bleek dat het Evangelie mensen méér te bieden had dan de wereld, waaruit die mannen juist 'gewonnen' moesten worden.

Conclusies

Al te gemakkelijk wordt ervan uitgegaan dat in de apostolische tijd de vrouw in de wereld buiten Israël een ondergeschikte plaats had. Dat was binnen Israël het geval. En ook in bepaalde gebieden daarbuiten. Maar er waren ook streken waar het niet zo was, zoals de eerste brief van Petrus bewijst. In Klein-Azië voltrok zich juist op dit punt een breuk tussen christendom en heidendom!

Ook valt er maar niet vlot te concluderen dat de oproep aan vrouwen om zich te onderwerpen, alleen maar bedoeld was om obstakels voor het Evangelie te slechten. De onderdanigheid waartoe het Evangelie - overigens niet alleen vrouwen! - oproept, is een houding die het leven van Gods kinderen *siert*. Het is geen *voorwaarde* om missionair bezig te kunnen zijn. Het behoort zelf tot de *inhoud* van de boodschap die verkondigd wordt. Het is een sieraad als kinderen van God nederig zijn, en weten van zich schikken en zich dienstbaar opstellen. Dat is de stijl van Christus (vgl. P. Niemeijer, 'Onderdanig in de Here', in: NADER BEKEKEN 9 (2002), p.159v).